

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

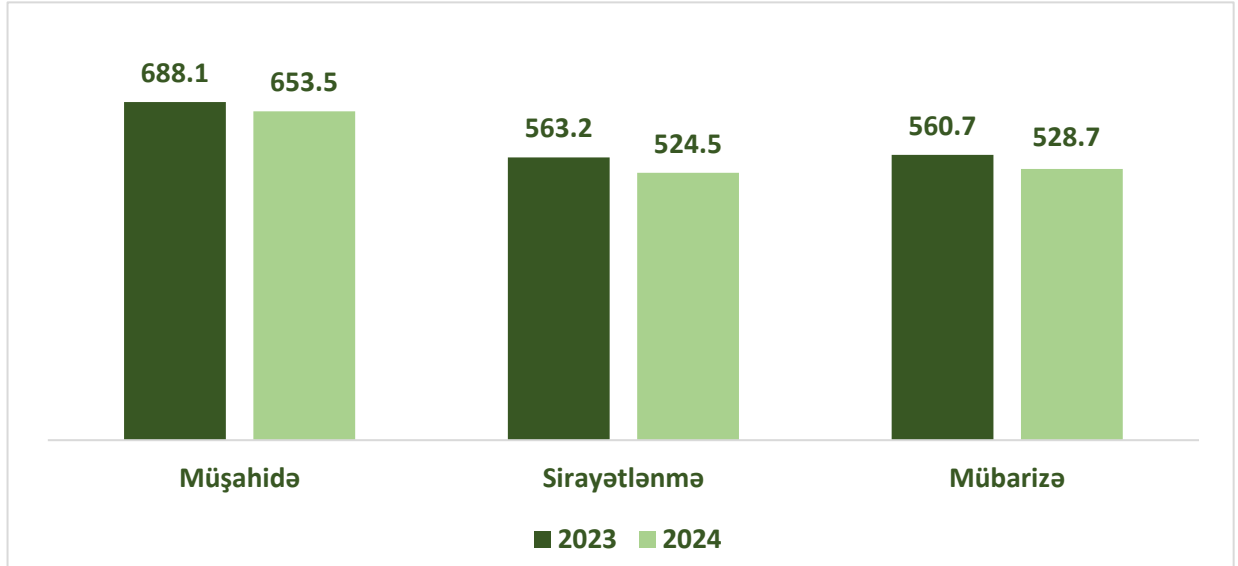
**Dövlət toxum nəzarəti və bitkiçiliyin təşkili şöbəsi
Fitosanitar xidmətlər sektoru**

**2024-CÜ İLİN MAY AYI ƏRZİNDƏ
RESPUBLİKA ƏRAZİSİNDƏ
MÜŞAHİDƏ EDİLMİŞ FİTOSANİTAR
VƏZİYYƏT VƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏR**

Xülasə

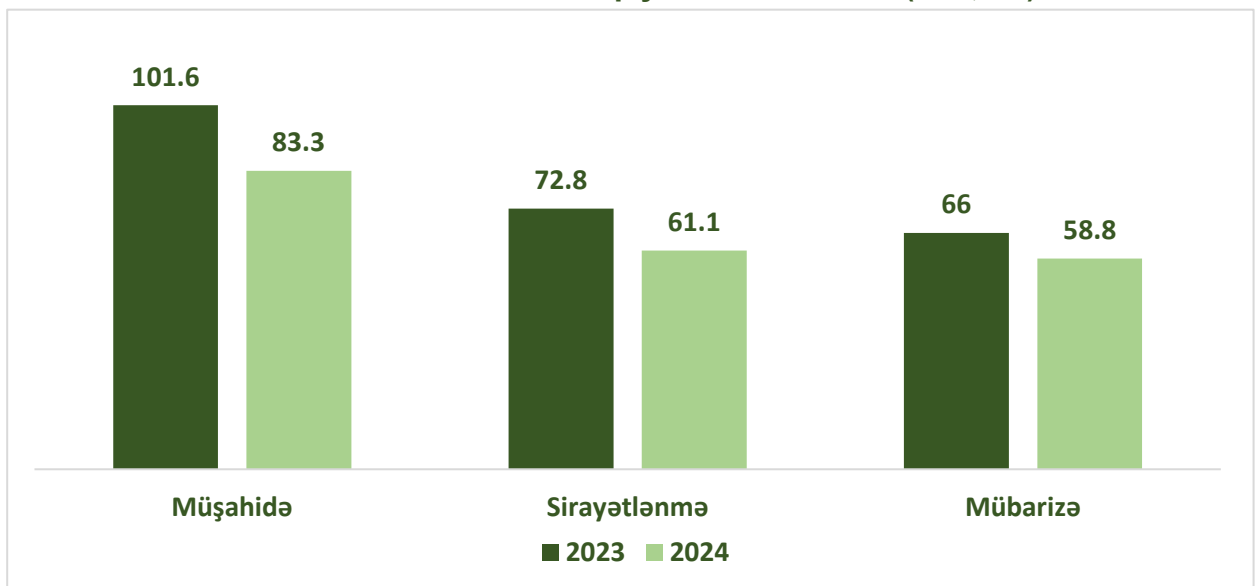
Cari ilin yanvar – may aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı ümumilikdə 653,5 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 524.5 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və 528,7 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 688,1; 563,2 və 560,7 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2023-2024-cü illərin yanvar-may ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin may ayında ümumilikdə 83,3 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 61.1 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və 58,8 min hektar sahədə mexaniki və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 101,6; 72,8 və 66,0 min hektar olmuşdur (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2023-2024-cü illərin may ayı ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

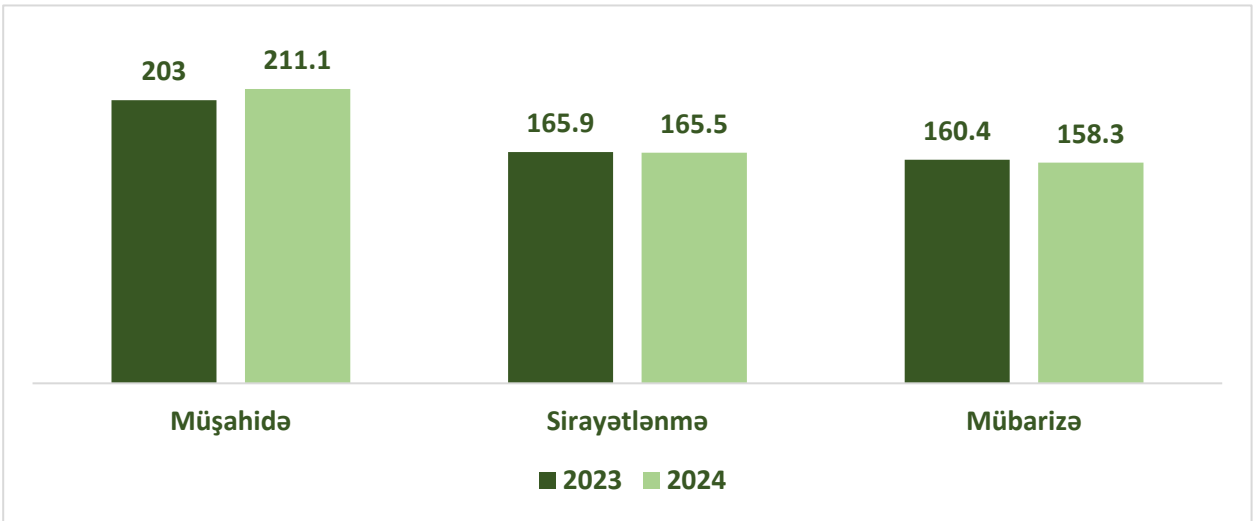

Siçanabənzər gəmiricilər (Rodentia)

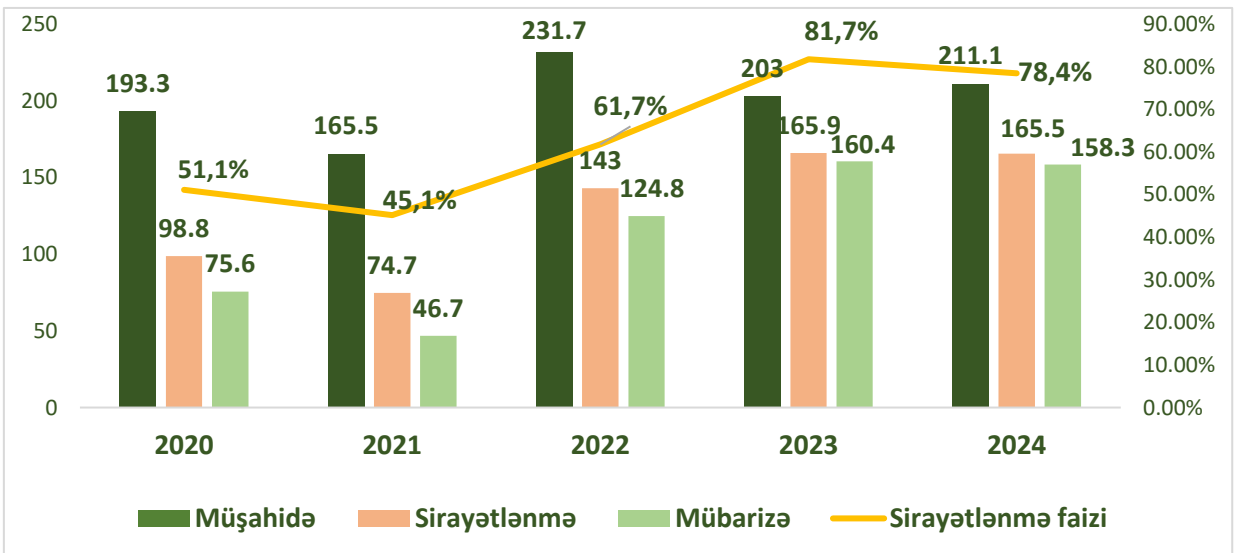
Əvvəlki illərdə olduğu kimi cari ilin may ayında da siçanabənzər gəmiricilərin populyasiyasının dinamikasında azalma müşahidə edilmişdir. Bununla yanaşı cari ilin may ayında müşahidə edilən sirayətlənmə əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 4,2 dəfə az olmuşdur. Beləki, 2023-cü ilin may ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 1,04 min ha (əsasən işğaldan azad olunmuş Laçın rayonunun ərazisində-1,02 min ha) təşkil etdiyi halda, 2024-cü ilin may ayında bu rəqəm 0,25 min ha təşkil etmişdir. Sirayətlənmə əsasən payızlıq taxıl əkin sahələrində müşahidə edilmişdir.

2024-cü ilin yanvar-may aylarında müşahidə aparılmış 211,1 min hektar ərazinin 165,5 min hektarında (78,3%) sirayətlənmə aşkar edilmiş və 158,3 min hektar sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 203,0; 165,9 (81,7%) və 160,4 min hektar olmuşdur. Sirayətlənmə həcmində 0,4 min ha, yaxud 0,24%, mübarizə həcmində isə 2,1 min ha yaxud 1,31% azalma olmuşdur (**Qrafik 3**).

Qrafik 3. 2023-2024-cü illərin yanvar-may ayları ərzində siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

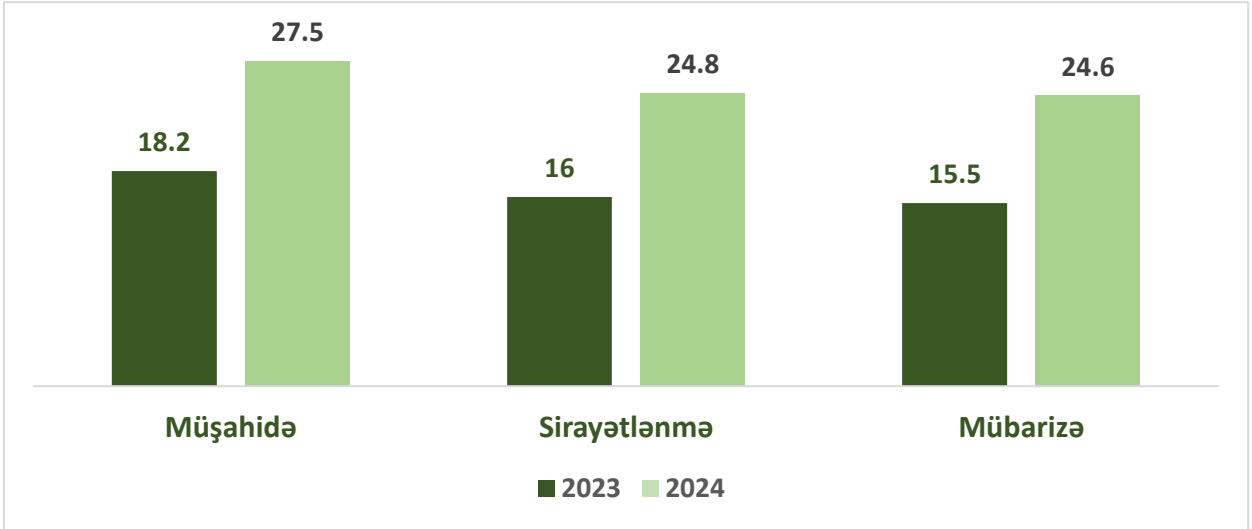
Qrafik 4. 2020-2024-cü illərin yanvar-may aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Alaq otları

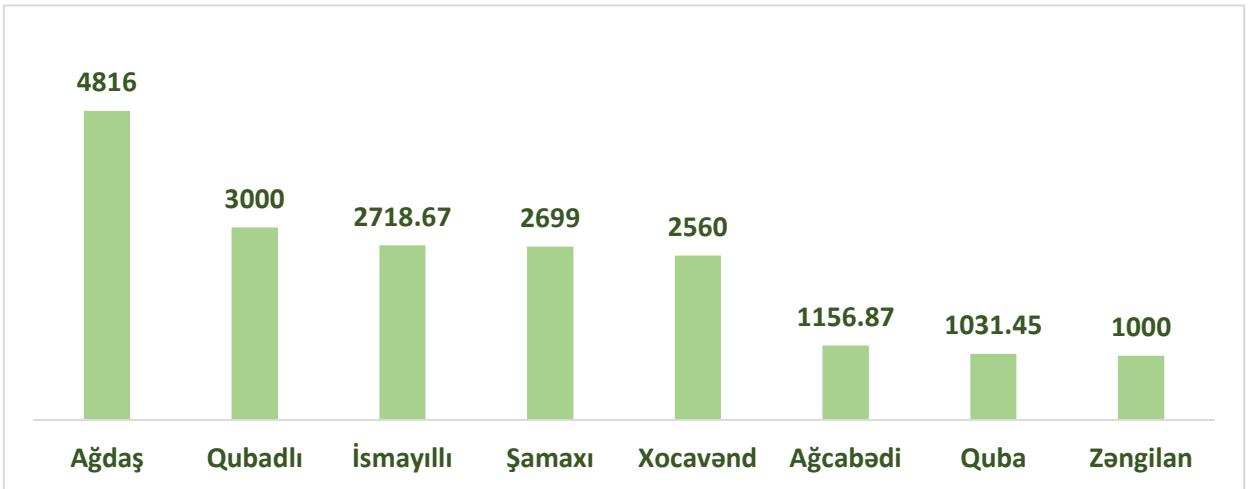
May ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 27,5 min ha əkin sahəsinin 24,8 min hektarında müxtəlif alaq otları ilə sirayətlənmə (90,2%) aşkar edilmiş və 24,6 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmiş, bunun da 22,3 min hektarını kimyəvi mübarizə təşkil etmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 18,2; 16,0; 15,5 və 14,3 min ha olmuş, sirayətlənmə 87,9% təşkil etmişdir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi cari ilin müvafiq dövründə həm müşahidə (51,1%), həm sirayətlənmə (64,5%), həm də mübarizə sahəsi üzrə (63,0%) artım müşahidə edilmişdir (**Qrafik 5**).

Qrafik 5. 2023-2024-cü illərin may ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

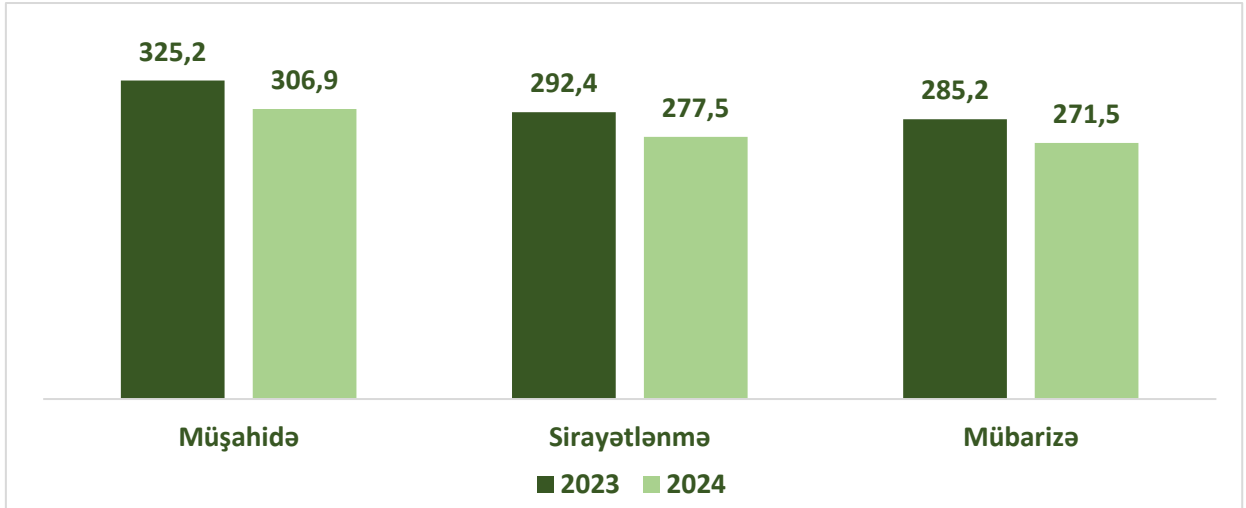
Cari ilin may ayında karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı ən çox sirayətlənmə müşahidə edilən rayonlar üzrə məlumatlar **Qrafik 6-da** verilmişdir.

Qrafik 6. 2024-cü ilin may ayında karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə ən çox sirayətlənmə müşahidə olunmuş rayonlar (ha)

2023 və 2024-cü illərin yanvar- may aylarında alaq otları ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar **Qrafik 7-də** verilmişdir.

Qrafik 7. 2023-2024-cü illərin yanvar-may ayları ərzində karantin tətbiq edilməyən əlaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

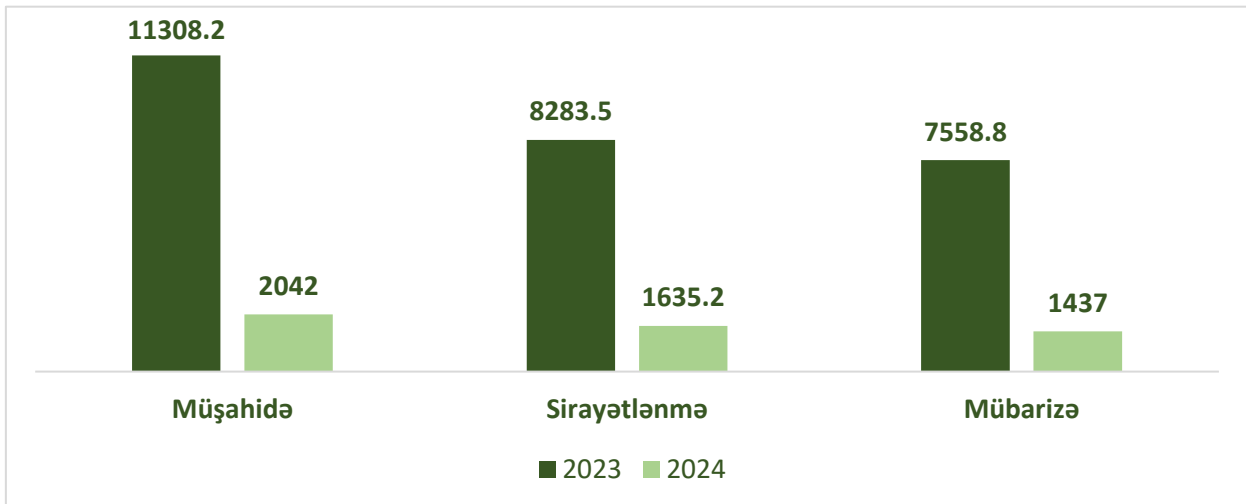

2024-cü ilin may ayında karantin tətbiq edilən əlaq otları ilə bağlı müşahidə aparılmış 2370,4 hektar sahənin 1297,8 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 668,8 hektarını (51,5%) Sarı sarmaşığı, 628,0 hektarını (48,5%) isə Yovşanyarpaqlı ambroziya təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin müvafiq dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 5224,8; 2057,7; 1553,7 (Sarı sarmaşığı) və 461,3 ha (Yovşanyarpaqlı ambroziya) olmuşdur. Əlavə olaraq 2023-cü ildə 42,6 ha ərazidə Tikanlı quşüzümü ilə sirayətlənmə müşahidə olunmuşdur.

Ziyankar bağacıq (*Eurygasterintegriceps* Put)

Ay ərzində təhlükəli zərərverici olan Ziyankar bağacıq zərərvericisi ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 2042,0 hektar əkin sahəsinin 1635,2 hektarında **sirayətlənmə (80,1%)** aşkar edilmiş və 1437,0 hektar ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 11308,2 ha; 8283,5 ha (**sirayətlənmə 73,3%**) və 7558,8 hektar təşkil etmişdir (**Qrafik 8**).

Qrafik 8. 2023-2024-cü illərin may ayı ərzində Ziyankar bağacıq ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (ha)

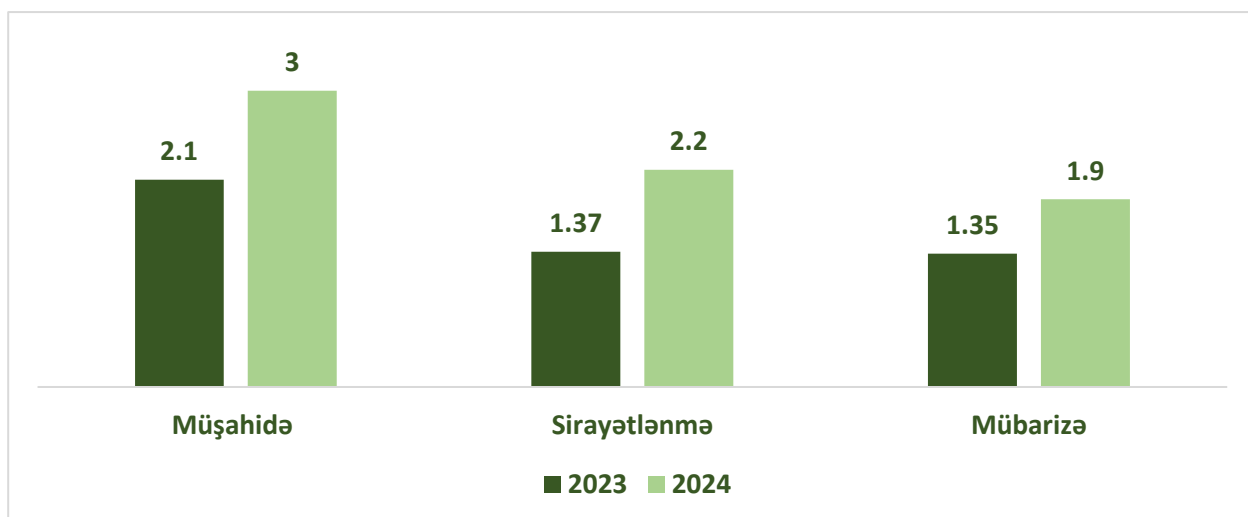
Bu ay Ziyankar bağacıqla sirayətlənmənin 33,7%-i (485,0 ha) Hacıqabul, 25,1%-i (360 ha) Şəki, 16,6%-i (239,0 ha) Kürdəmir, 16,2%-i (233,0 ha) İmişli, 8,3%-i (120,0 ha) isə Ağstafa rayonunun taxıl əkini sahələrində müşahidə edilmişdir.

May ayında Taxıl böcəyi ilə sirayətlənmə müşahidə edilməmişdir.

Pas xəstəlikləri (*Puccinia striiformis* West və *Puccinia recondite* tritic)

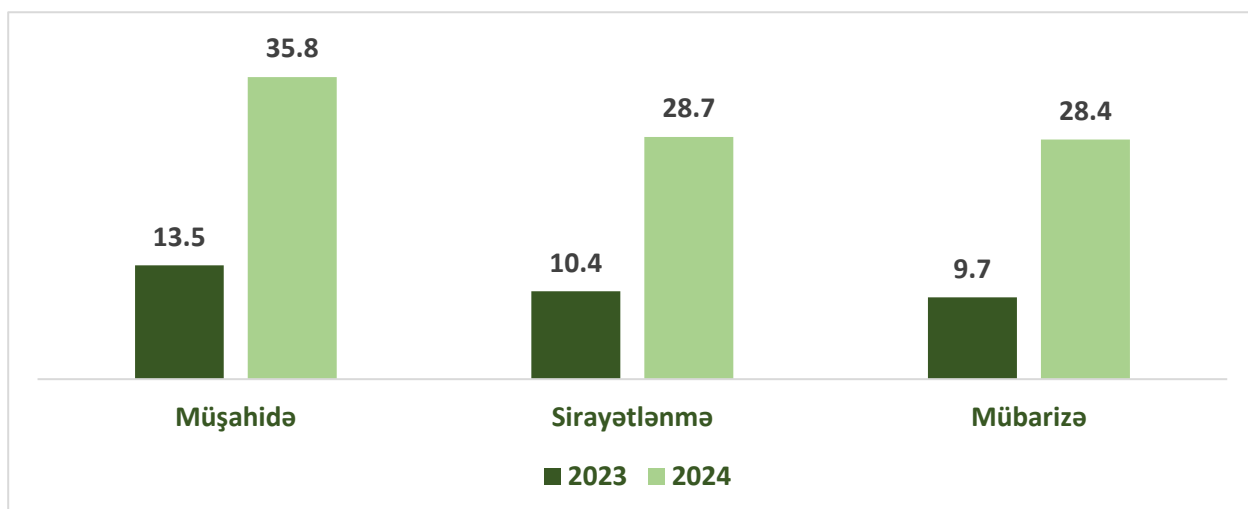
Cari ilin may ayında respublikanın taxıl əkini sahələrində əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə pas, xüsusilə də Sarı pas xəstəliyinin dinamikasında artım (1.6 dəfə) müşahidə edilmişdir. Buna səbəb yaz aylarında müşahidə edilən yağıntılar səbəbindən rütubətli hava şəraitinin üstünlük təşkil etməsi olmuşdur. Belə ki, bu ayda Sarı pas xəstəliyi ilə bağlı müşahidə aparılmış 3,0 min ha taxıl əkini sahəsinin 2,2 min hektarında sirayətlənmə, 1,9 min hektarında isə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 2,1; 1,37 və 1,35 min hektar təşkil etmişdir (**Qrafik 9**).

Qrafik 9. 2023-2024-cü illərin may ayı ərzində Sarı pas xəstəliyi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ildə Qonur pas xəstəliyi ilə bağlı aparılmış müşahidələr zamanı İsmayılı rayonunun ərazisində 7,48 ha taxıl əkini sahəsində sirayətlənmə aşkar edilmişdir.

Qrafik 10. 2023-2024-cü illərin yanvar-may ayları ərzində Sarı pas xəstəliyi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

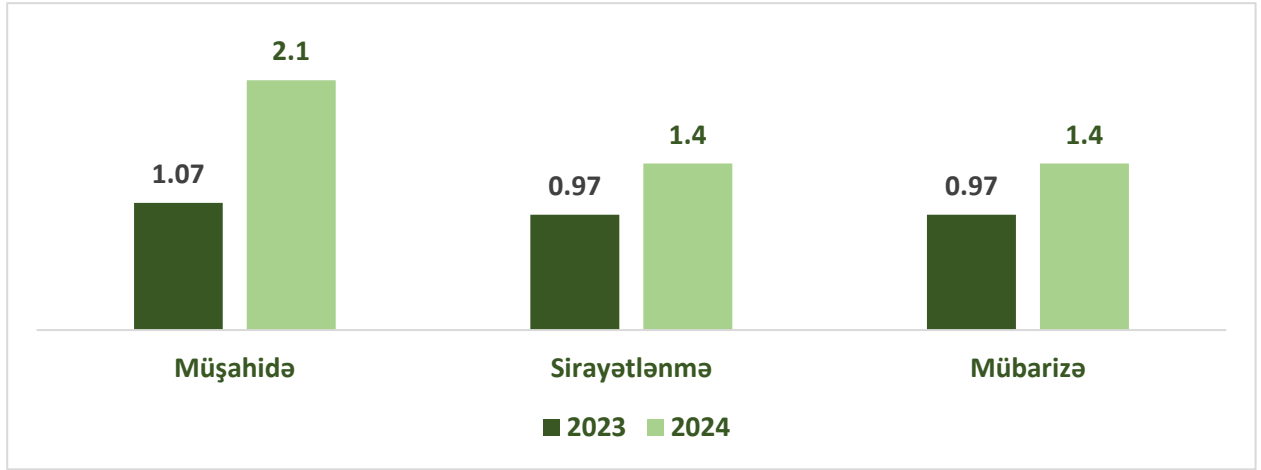

Fitonomus (*Hypera postica*)

Ay ərzində fitonomus zərərvericisi ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 2,1 min ha yonca əkini sahəsinin 1,4 min hektarında sirayətlənmə (66,6%) və 1,4 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 1,07; 0,97 və 0,97 min ha olmuşdur (**Qrafik 11**).

Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə zərərverici ilə sirayətlənmə dinamikasında 48,6% artım müşahidə edilmişdir.

Qrafik 11. 2023-2024-cü illərin may ayı Fitonomus ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

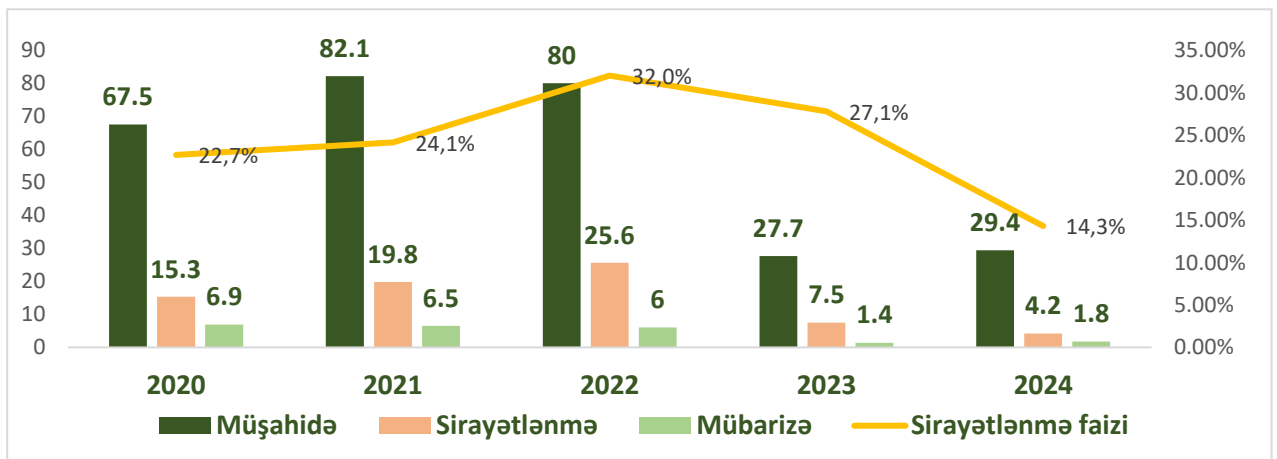
Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Qəhvəyi mərmər bağacığına qarşı mübarizə məqsədilə may ayı ərzində 45 rayonda 2201 ədəd feromon tələ quraşdırılmış və monitorinqlər nəticəsində 118 ədəd feromon tələdə 261 ədəd yetkin fərd müşahidə edilmişdir.

Çəyirtkələr (*Acrididae*)

Ay ərzində çəyirtkələrlə bağlı 13,1 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 3,3 min ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 1,9 min ha ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. (2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 16,8 min 5,6 min və 1,4 min ha olmuşdur). Sirayətlənmə ən çox Ağstafa (1395 ha), Astara (666,7 ha), Lerik (477 ha), Hacıqabul (275 ha) və Şəki (225 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Qrafik 12. 2020-2024-cü illərin yanvar-may aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Ay ərzində meyvə bağlarında 6,8 min ha, ərazidə müxtəlif zərərvericilərə, 7433,5 ha ərazidə isə müxtəlif xəstəliklərə, üzüm bağlarında isə 0,9 min ha ərazidə zərərvericilərə, 3,8 min ha ərazidə xəstəliklərə qarşı kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Karantin tətbiq edilən digər zərərli orqanizmlər

Avstraliya şırımlı yastıcası (*Icerya purchasi Maskell*)

Cari ilin may ayında Lənkəran rayonları ərazisində müşahidələrin aparıldığı 105 ha sahənin 83,3 hektarında Avstraliya şırımlı yastıcası ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Ümumilikdə yanvar-may ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 378,4; 267,5 və 267,5 ha olmuşdur. Sirayətlənmə həmçinin Astara rayonunun ərazisində müşahidə edilmişdir.

Tut qalxanlı yastıcası (*Pseudaulacaspis pentagoni Trgkhl-Thetti*)

Cari ilin yanvar-may aylarında Zərdab, Lənkəran Qax və Cəlilabad rayonlarının ərazisində aparılmış müşahidələr (102 ha) zamanı 97,8 ha (95,9 %) sahənin Tut qalxanlı yastıcası ilə sirayətlənməsi müşahidə edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. May ayında zərərverici ilə sirayətlənmə Qax (19 ha) və Zərdab (10,7 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər Qax rayonunda 26 ha, Zərdab rayonunda 4,5 ha, həmçinin Qubadlı rayonunda 50 ha olmuşdur.

Göygöl rayonunda 16 ha ərazidə Yaponiya yalançı qalxanlı mumlu yastıcası, Kürdəmir rayonunda 3,3 ha ərazidə Komstok yastıcası, Şəki rayında 30 ha ərazidə Şərq meyvəyeyeni, Lənkəran rayonunda isə 5 ha ərazidə Qərb çiçək tripsi ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Pomidor lağımlayıcı güvəsi (*Tuta absoluta Meyrick*)

Yanvar-aprel aylarında Pomidor lağımlayıcı güvəsi ilə bağlı Samux rayonu ərazisində 13 ha istixana sahəsinin 4 hektarında, may ayında isə Göyçay rayonunun ərazisində 12 ha sahədə zərərverici müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Kartof güvəsi (*Phthorimaea operculella (Zeller)*)

May ayında Kürdəmir rayonu ərazisində müşahidələrin aparıldığı 29,9 ha kartof sahəsinin 22,2 hektarında kartof güvəsi zərərvericisi müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.